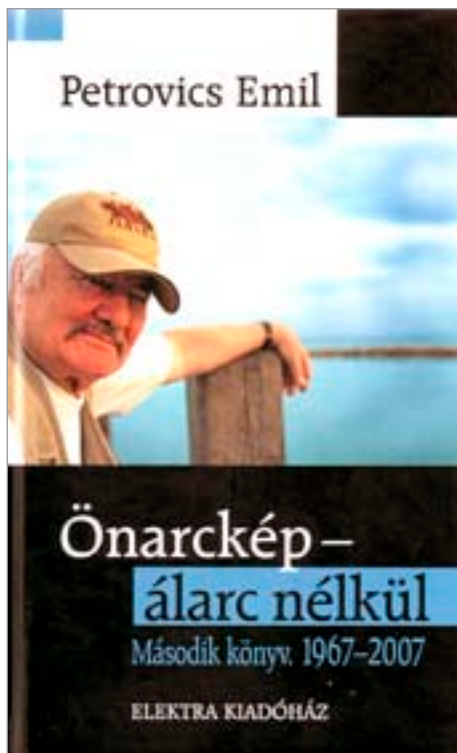

Király László

Arcok és álarcok II.

Petrovics Emil önéletrajzi könyvéről

Az Elektra Kiadóház jóvoltából immár második kötetét veheti kézbe az olvasó Petrovics Emil emlékiratainak. Azok kedvéért, akik az első kötetről szóló beszámolómat nem olvasták /Pannon Tükör 2007/4/ le kell, hogy írjam: a 70-es években Petrovics Emil növendéke voltam a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zeneszerzés tanszakán. Erről maga a Tanár Úr is megemlékezik a könyv 190. illetve 253. oldalán. Mivel a leírt dicsérő jelzők mellett elmarasztalásban is részesültem, ezért tehát joggal vagyok megvádolható pozitív, illetve negatív elfogultsággal. Ennek ellenére megpróbálkozom a könyv objektív ismertetésével. Nagyon kell vigyázni annak, aki erről a hihetetlenül provokatív és botránys könyvről beszámolót készül írni. Éspedig arra, nehogy a recenzió műfaját összekeverje a vitairatával, illetve a pszichoanalízisével. Ez utóbbival azért, mivel a könyv olvasása során igen erőteljesen merül fel az olvasóban a kérdés: vajon mi szüksége van egy élete delén túljutott, ismert, játszott, népszerű, jó anyagi körülmények között élő alkotóművésznek arra,

hogy pályatársait, kollégáit, tanítványait a nagy nyilvánosság előtt immár jogi értelemben is - becsületsértő jelzőkkel minősítse, lepecskondiázza. /Nem beszélve a trágár szavak - ezúttal már kipontozatlan - garmadájáról, ami nem éppen kiegyensúlyozott, derűs lélekre vall./ De, hát a szerző szerint: „Szépitgetés nélkül kell fogalmazni, egészen a párbaj küszöbéig.” Itt kezdődne tehát egy pszichológus munkája: miért akar a 21. század elején egy alkotóművész párbajozni? Milyen vélt, vagy valódi sérelmeket akar megbosszulni a szerző? Természetesen nem vállalom e kérdések megválaszolását, az olvasóban – mire az írás végére ér - valószínűleg megfogalmazódik a lehetséges ok...

A könyv például azzal „indít”, hogy megpróbálja bebizonyítani: az utóbbi 50 évben – P.E-en kívül – „pályakalmasság” híján egyetlen magyar zeneszerzőnek sem volt „felhatalmazása” arra, hogy operát írjon. Kollégáit kizárólag az „Ö P.E.” műfajban elért sikerei (Kossuth-díj) indították arra, hogy megírják műveiket: „Minden jobb képességű kollégám korra és nemre való tekintet nélkül rontott neki a műfajnak, hírt, dicsőséget, díjakat remélvén munkája és szorgalma gyümölcseként. Valószínűtlenül kínos, ostoba és elképesztő megfontolások nyomán születtek meg a felesleges hangjegyek milliói és a telefirkaált partitúra oldalak ezrei.” Az idézet alapján elképzelheti az olvasó azt a hangvételt, amely a könyv nagy részét jellemzi. Ez után a negatív jelzők egyre erősödnek: ostoba, otromba, bárdolatlan, pocskék, hülyeség, fasiszta... Dől az epe az olvasóra, s aki nem ismeri közelről a szerzőt, nem tudja, mire vélni a dolgot.

Amúgy a Tanár Úrnak kiváló, mondhatnám: csalhatatlan minőségérzéke van. Nézzük, mely szerzők „vannak a bögyében”: Szokolay Sándor, Bozay Attila, Soproni József, Durkó Zsolt, Kurtág György, Balassa Sándor, Lendvai Kamilló, Ligeti György. Vagyis a magyar zeneszerzés élgárdája! Nekik azért jut némi dicsérő jelző is (valakinek egyáltalán nem), de az egyértelmű elismerés csak azoknak jár, akik P. E-nek nem jelentenek konkurenciát...

A könyvben nem kevés ellentmondás is található. A második kötet hátoldalán ezt írja a szerző: „Nem ítékeztem, még kevésbé jószoltam.” Majd a könyv 98. oldalán: „Nem tudhattam, hogy személyemben a delphoi jósdá egyik Apollón-ügynöke inkarnálódott szállodai szobámban.” (Húsz év után elfogott a borzongás.)

A másik – szinte tragikomikus – ellentmondás, amely ismét csak a pszichológia területére vezérli a recenzenst, a következő: a lélektan azt tanítja, hogy a másik emberben azt gyűlöljük leginkább, ami mélyen elfojtva – P. E. esetében nem is annyira elfojtva – bennünk is megvan. Aki végigolvassa a könyvet, döbbenet tapasztalja az immár gátlás nélküli gyűlöletáradatot, amit a szerző egyes kollégáira, tanítványaira zúdít. (Ez utóbbiak esetében keserűen kell megjegyeznem, időnként verébre ágyúval lövöldöz a Mester. Ennek fényében aztán nem

tudja az ember, hogy sírjon-e vagy nevéssen, amikor Fodor András naplójával kapcsolatban a következőket olvassa: „Írtam F-nek egy igen goromba levelet, mert csak utálattal tölthetett el az a naponta bejegyzett több ezernyi rosszindulatú feljelentés, amelyet az emberiségnek küldött pályatársairól, barátairól, ellenségeiről, kíméletlen és pletyka színvonalú magánéleti részletezéssel.” Aki a Petrovics-könyvet elolvassa, megértheti, ha erre csak annyit mondok: no comment.

„Tévedni emberi dolog”, tartja a közmondás. Fodor András naplójánál maradván ezt idézi Petrovics: „‘Szervánszky Szimfóniáját hallgatom. Kissé egyenetlen, de karakteres, jó muzsika.’ Sejtelmem sincs, hogy mit hallott Fodor, mert legjobb tudomásom szerint Sz. nem írt szimfóniát.” Nos, fájdalom: írt! Elég lett volna kinyitni a lexikont, s a műjegyzékben megtalálható az 1946-48-ban keletkezett Szimfónia. A művet valószínűleg az 50-es évek óta csak a 90-es években játszották újra, de a darab létezik, hangfelvétele a birtokomban van.

Sorolhatnék még a fentiekhez hasonló tényeket, kommentálhatnék különböző történeteket, mivel a 70-es évektől kezdve már „testközelből” figyelhettem meg Petrovics Emil, s érzékelhettem a körülötte zajló eseményeket, a légkört, a tanárok és diákok véleményét, stb. A fentiek alapján az olvasó azt gondolhatná, hogy én rossz viszonyban voltam tanárommal. Nos ellenkezőleg: Szeretetteljes volt a kapcsolatunk, egyik kollégánk ezt annak idején vissza is mondta nekem /„téged szeret a Petrovics”/. Én is becsültem őt, mint zeneszerzőt és tanárt, sokat tanultam tőle. Ám – nem tehetek róla – az igazságtalanságot akkor sem viselem el, ha hozzám közelálló személyről van szó. (Ez még szüleim esetében is így volt: soha nem rejtettem véka alá, ha viselkedésükben, gondolkodásmódjukban számomra elfogadhatatlan dolgokat találtam.) Így már

talán nem lesz meglepő, ha azt írom, hogy az emlékiratokban sok olyan vélemény, nézet olvasható, mellyel teljes mértékben egyetértek. Petrovics Emil ugyanis indulatos-ságai és elfogultságai mellett („én egy ilyen dühödtebb ember vagyok”- mondta egyszer tanítványai körében) éleslátással, s igen magas fokú intelligenciával rendelkezik. Nem beszélve a különböző egyéb műfajokban (irodalom, színház, film) való – zeneszerzők köreiből is kimagasló – jártasságáról. Ám állításai sokszor – érzésem szerint – túlfűtött szubjektívizmusának következtében gellert kapnak. Így, amikor az olvasó szinte felkiáltana: milyen igaza van! – akkor egyszer csak elkezd vitába szállni a szerzővel és a végén már nem tud azonosulni a vélemény végkövetkeztetésével.

Keserű szájjal fejezem be Petrovics Emil önéletírásáról szóló beszámolómat. Ugyanis ez a rengeteg indulatkitörés, negatív jelző, hitelrontó történet, amely kollégáiról leírásra került – úgy érzem –, évtizedekre megmérgezi a magyar zeneszerzés amúgy is konkurenciaharcokkal, féltékenykedéssel teli légkörét. Nem beszélve azoknak a szerzőknek, előadóknak a családjairól, akikben még talán az ükunokák is rossz érzésekkel, ne mondjam gyűlölettel fognak gondolni Petrovics Emilre. Ha a szerző műveinek értéke biztosítja a jövőben azt, hogy munkássága közkinccsé válik (Beethoven, Brahms, Kodály sem a modora, viselkedése miatt vált klasszikussá), akkor ez az életrajzi írásoknak talán elveszi az életét. Ám a játszma két esélyes. Ha pl. 150 év múlva elolvassa valaki ezeket az emlékiratokat, azt kérdezheti: Petrovics Emil, a kor legjelentősebb magyar zeneszerzője miért pocskélt ennyi energiát ilyen sose hallott nevű, ismertetlen szerzőkre? (Balassa, Ligeti, Kurtág, Durkó, Szokolay stb.) De a kérdés így is felmerülhet: ki volt ez a jelentéktelen szerző, aki a kor legnagyobbjait így leszólta?

Szényi Zoltán: Lendva II.